

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ У РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛОДІВ І ЯГІД

ROLE OF THE POPULATION SOCIAL INSURANCE IN THE DEVELOPMENT OF THE FRUITS AND SMALL FRUITS MARKET

На основі аналізу економічних параметрів соціального ринку плодів і ягід визначено найвагоміші детермінанти, що вплинули на формування неефективного попиту – низька купівельна спроможність населення, недостатнє соціальне забезпечення порівняно з іншими країнами Європи, інфляція та дефляція, скорочення товарної пропозиції. У результаті лише 31% загальної чисельності населення України може забезпечувати власні потреби у плодах і ягодах на 66-89% (більше 50 кг на особу в рік).

Ключові слова: соціальне забезпечення, ринок, плоди, ягоди, експорт, імпорт, споживання, купівельна спроможність.

На основе анализа экономических параметров социального рынка плодов и ягод определены наиболее значимые детерминанты, повлиявшие на формирование неэффективного спроса – низкая покупательная способность населения, недостаточное социальное обеспечение по сравнению с дру-

гими странами Европы, инфляция и дефляция, сокращение товарного предложения. В результате только 31% общей численности населения Украины может обеспечивать собственные потребности в плодах и ягодах на 66-89% (более 50 кг на человека в год). **Ключевые слова:** социальное обеспечение, рынок, плоды, ягоды, экспорт, импорт, потребление, покупательная способность.

The analysis principal economic parameters of the fruits and small fruits social market shows that the major determinants of their low consuming are insufficient social insurance as compared to other countries of Europe, low purchasing power of the population, inflation, deflation, reduction of the commodity supply. As a result only 31% of the total population size of Ukraine can meet the requirements for fruits and small fruits 66-89% (over 50 kg per capita).

Key words: social insurance, market, fruits, small fruits, export, import, consuming, purchasing power.

УДК 35.073.5: 339.13.017: 634.1.076: 634.7

Сало І.А.

д.е.н., с.н.с.,

вчений секретар

Інститут садівництва

Національної академії аграрних наук

Постановка проблеми. Глобальні економіко-політичні зміни в Україні істотно вплинули на рівень життя населення, зокрема, забезпечення його продовольчих потреб. Важливими детермінантами, що обумовлюють структуру споживчого кошика, є перш за все доходи, ціни реалізації, інфляція, девальвація, обсяги виробництва, експортно-імпортні поставки тощо. З огляду на це актуальним і своєчасним є питання формування попиту і пропозиції на вітчизняному ринку плодів і ягід з позиції соціального забезпечення населення в період нових економічних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вітчизняного ринку плодів і ягід проводили Л.П. Симиренко, П.Г. Шитт, В.В. Юрчишин, Д.Ф. Чухно, О.М. Шестопаль, А.І. Шумейко, О.Ю. Єрмаков, І.А. Сало, В.А. Рульєв, Г.М. Сатіна, Т.А. Маркіна, Л.А. Костюк та ін. Однак, додаткової уваги вимагає питання подальшого функціонування та розвитку плодоягідного ринку, зважаючи на недостатнє соціальне забезпечення населення України.

Постановка завдання. Метою дослідження є розкриття особливостей розвитку соціального ринку плодів і ягід у період економіко-політичної глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш, ніж зосередити увагу на основних економічних параметрах соціального ринку плодів і ягід, необхідно з'ясувати суть і функції соціального забезпечення населення.

Соціальне забезпечення є інститутом, за допомогою якого задовольняються життєві потреби

людей, надаються достатні для існування матеріальні засоби в першу чергу для задоволення продовольчих потреб. Тобто державою формується соціальний стандарт забезпечення, нижче якого воно не може бути.

Термін «соціальне забезпечення» досить широко використовувався вже на початку ХХ ст. Так, 23.10.1918 р. був прийнятий один з декретів РНК РРФСР «Положение о социальном обеспечении трудящихся» [2]. Необхідно розрізнати економічну, соціальну, політичну, духовно-ідеологічну і демографічну функції соціального забезпечення [3; 4; 5]. Розглянемо ці функції з позиції їх впливу на розвиток ринку плодів і ягід.

Економічна функція так чи інакше обумовлює фінансове забезпечення населення для придбання необхідних матеріальних благ і послуг. Вона включає в себе взаємозв'язані підфункції: розподільчу, забезпечувальну та виробничу. Зазначимо, що рівень споживання плодів і ягід уже протягом тривалого часу залежить від купівельної спроможності населення (рис. 1).

Очевидно, що, незважаючи на підвищення середньомісячної заробітної плати (на 20% у 2015 р. порівняно з попереднім роком), рівень споживання плодів та ягід знизився майже на 5 кг при практично сталих витратах. Скорочення попиту обумовлене зменшенням обсягів імпортних поставок, підвищенням інфляції в країні, наявністю девальвації національної валюти.

Обсяги імпортних поставок плодів і ягід у 2015 р. становили 513,4 тис. т, тобто скоротилися порівняно з 2011-2013 майже у 2 рази та в

1,5 порівняно з попереднім, 2014 роком (рис. 2). Вітчизняне виробництво та експортні поставки залишалися сталими, зокрема, протягом останніх трьох років вони склали відповідно 2,0-2,3 млн. т і 73,2-80,6 тис. т.

Рівень інфляції в Україні у 2015 р. становив 43,3%. Однією з причин загострення інфляційних процесів є девальвація. Протягом січня 2014 – березня 2016 рр. курс національної валюти до долара США зріс у 3,3 раза. Якщо порівнювати заробітну плату в указаній валюті, наприклад, за вересень 2013 (408,0 дол. США на 1 міс.) та березень 2016 років (186,7), то вона скоротилася у 2,2 раза [8, с. 64-66].

Соціальна функція відображає регулювання соціального забезпечення, наприклад, може виступати у формі захисту населення від наслідків переходу до ринкової економіки, безробіття тощо. Тобто соціальне забезпечення виступає як один з видів соціального захисту. Ця функція включає захисну, реабілітаційну та компенсаційну підфункції.

Політична функція. Соціальне забезпечення вирішує проблеми соціальної політики, зокрема,

як запобіжний захід проти зменшення життєвого рівня населення, стабілізатор у поліпшенні матеріального добробуту. Ця функція має особливий вплив наразі – за наявності соціальної напруги в суспільстві, коли через низьке матеріальне забезпечення населення споживає практично всі продукти харчування нижче раціональної норми. Яке місце займають плоди і ягоди у споживчому кошику основних продуктів харчування, можна визначити шляхом порівняння рівня їх споживання на особу в рік (табл. 1) [9].

У споживчому кошику українців протягом 2011–2015 рр. плоди і ягоди займали восьме місце за рівнем відповідності фактичного споживання встановленій раціональній нормі, що передує лише м'ясо-молочним продуктам харчування, та п'яте місце за витратами. Серед плодів та ягід основна частка у споживанні належить плодам зерняткових культур – 55,5% (29 кг), з яких 80,0% (23 кг) становлять яблука, кісточкові склали 20,8% (11 кг), цитрусові плоди і банани – 16,9 (9), ягоди – 4,5 (2) і горіхи – 1,2% (1 кг). На нашу думку, особливої уваги заслуговує раціональність харчування. Вона

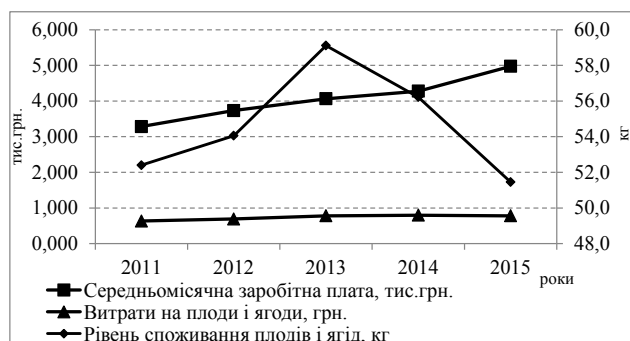

Рис. 1. Споживання плодів і ягід залежно від купівельної спроможності населення

Джерело: розраховано за даними Держстату України, FAO та за результатами досліджень автора [6, 7]

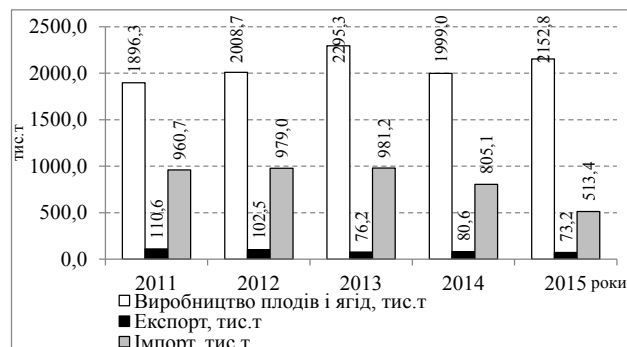

Рис. 2. Показники кон'юнктури ринку плодів і ягід

Джерело: розраховано за даними Держстату України, FAO та за результатами досліджень автора [6]

Таблиця 1

Рівень споживання основних продуктів харчування

Основні продукти харчування	Норма споживання, кг у рік*	Роки			В середньому за 2011-2015 рр.	Відхилення (+, -) від норми споживання, кг
		2011	2013	2015		
М'ясо та м'ясопродукти	80	51,2	56,1	50,9	53,3	-26,7
Молоко та молочні продукти	380	204,9	220,9	209,9	214,7	-165,3
Яйця (шт.)	290	310	309	280	303,2	13,2
Хліб і хлібопродукти	101	110,4	108,4	103,2	108,0	7,0
Картопля	124	139,3	135,4	137,5	138,7	14,7
Овочі та баштанні	161	162,8	163,3	160,8	162,7	1,7
Плоди і ягоди	82	52,4	59,1	51,5	54,6	-23,4
Риба та рибні продукти	20	13,4	14,6	8,6	12,3	-7,7
Цукор	38	38,5	37,1	35,7	37,0	-1,0
Олія	13	13,7	13,3	12,3	13,1	0,1

*Згідно з термінологією МОЗ України «Орієнтовний набір основної продовольчої сировини і харчових продуктів для забезпечення у середньому на душу населення на 2005-2015 роки».

Джерело: розраховано на основі даних Держстату України та власних досліджень автора

значною мірою залежить не тільки від рівня культури споживання, національних традицій чи зарубіжного впливу, а в першу чергу від купівельної спроможності населення.

Населення України розподілено на групи за рівнем загальних доходів і споживання плодів і ягід (рис. 3). З'ясовано, що в 2015 р. лише при доході 2640,1-понад 3720,0 грн. на місяць попит на них сягав більше 50 кг на особу в рік, що становить 66-89% раціональної норми споживання (82 кг). Але так харчуються тільки 12,2 млн. осіб, або 31,2% загальної чисельності населення. Середньомісячні його доходи за підрахунками для споживання плодів і ягід відповідно до встановленої норми повинні складати не менше 8,0-10,0 тис. грн.

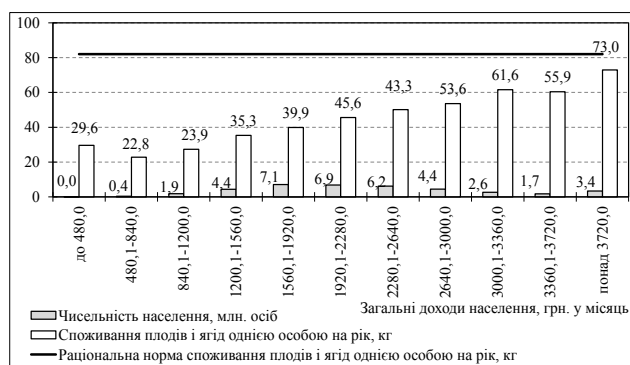

Рис. 3. Залежність рівня споживання плодів і ягід від загальних доходів населення у 2015 р.

Джерело: розраховано на основі даних Держстату України та власних досліджень автора [10]

При збільшенні витрат на комунальні послуги, предмети першої необхідності, зокрема фармацевтичну продукцію структура споживчого кошика змінюється через зниження витрат у сімейному бюджеті домогосподарств на продукти харчування. Можна з упевненістю стверджувати, що серед них основна позиція належить хлібу, картоплі та олії. Якщо у 2011-2014 рр. рівень споживання риби та рибних продуктів становив у середньому 13,2 кг на особу в рік, то у 2015 р. – в 1,5 раза менше. Натомість потреби населення у плодах і ягодах задовольняються лише на 67% від норми їх споживання в той час, як саме ця продукція здатна повноцінно забезпечувати організм людини необхідними вітамінами, амінокислотами, макро- та мікроелементами. З цього приводу відомий лікар-фітотерапевт Ф.І. Мамчур у своїй науковій праці розповідає про вплив біологічно активних речовин, що містяться у плодах і ягодах, на організм людини [11, с. 3]. Він зазначає, що рослинні продукти необхідні для нормальної життєдіяльності організму людини. І чим багатший раціон плодів, ягід, овочів, зелені, тим більше шансів на успішне лікування багатьох захворювань. Крім того, плоди і ягоди є прекрасним профілактичним засобом проти багатьох недуг. Ця їх корисна властивість

пов'язана з тим, що вони містять вітаміни А, С, Р, В1, РР, Е, К та інші, без яких людина не може існувати, мінеральні елементи, що беруть участь у всіх процесах обміну речовин в організмі.

Духовно-ідеологічна функція. Ефективне соціальне забезпечення позитивно впливає на свідомість населення, зміцнює довіру до державних реформ, закріплює моральні засади. Все це сприяє формуванню ефективного споживчого попиту, становленню традицій та переваг у харчуванні, задоволенню раціональних потреб населення.

Демографічна функція. Чим краще соціальне забезпечення, тим менша потреба в заощадженнях домогосподарств і тим прогресивніші демографічні процеси. При наявності матеріального добробуту, його стимулювання підвищується рівень народжуваності.

Подальший розвиток соціального ринку плодів і ягід залежатиме від ефективності державного регулювання, спрямованого на формування ефективного соціального забезпечення населення. Україна серед країн Європи займає практично останнє місце за рівнем заробітної плати. Так станом на серпень 2014 р. за цим показником у доларовому еквіваленті Україна передувала лише Молдові. Доход пересічного українця у 15 разів нижчий, ніж американця [12]. У світі визначено відповідно до даних ООН, що погодинна заробітна плата, нижча за три долари, є критичною і виштовхує працівника за порогову межу його життєдіяльності [9]. В Україні в січні-червні 2016 року середня погодинна заробітна плата становила до 28 грн. за 1 люд.-год., що дорівнює близько 1 дол. США (курс валюти в середньому за цей період 25,5 грн. за 1 дол. США), а це майже втричі менше, ніж встановлена мінімальна світова норма. Звичайно, за такої ситуації спостерігається надмірний вплив доходів та цін на формування попиту на плоди і ягоди (94 %), тоді, як частка інших детермінант (культура споживання, сортимент, асортимент, якість продукції, сезонність виробництва тощо) становить лише 6 %.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізовано суть і особливості соціального забезпечення відповідно до його функцій. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що рівень споживання плодів і ягід значною мірою залежить від платоспроможного попиту і цін реалізації (на 94 %). Тому лише 31% загальної чисельності населення України споживає їх більше 50 кг на особу в рік при раціональній нормі 82 кг. Ця продукція у споживчому кошику за рівнем відповідності фактичного споживання нормі займає восьме місце і п'яте за витратами. Показники соціального забезпечення українців значно нижчі, ніж встановлені світові стандарти. У перспективі тільки ефективне соціальне забезпечення, врегу-

льоване на державному рівні, сприятиме розвитку соціального ринку плодів та ягід і раціональності споживання продуктів харчування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексійчук В.М. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / [В.М. Алексійчук, В.Я. Амбросов, І.Ф. Баланюк та ін.]; за ред. П.Т. Саблука. – К. : ІАЕ, 2000. – 556 с.
2. Собрание узаконений и распоряжений правительства за 1917-1918 гг. / [Управление делами Совнаркома СССР]. – М., 1942. – С. 1249-1259.
3. Ярошенко І.С. Право соціального забезпечення: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
4. Sen Amartya K. Collective choice and social welfare / K. Sen Amartya. – San Francisco: Holden Day, 1970. – 33 p.
5. Seabright P. Social choice and social theories. / P. Seabright // Philosophy and public affairs. – 1989. – P. 45-126.
6. Україна в цифрах 2015 / [за ред. І.М. Жук; відп.

за вип. О.А. Вишнеvsька]. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 239 с.

7. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України / [відп. за вип. О. М. Прокопенко]. – К. : Держаналітінформ, 2016. – 54 с.
8. Шпичак О.М. Проблеми ціноутворення в контексті купівельної спроможності населення та інфляційних процесів / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2016. – №6. – С. 59-69.
9. Сало І.А. Розвиток ринку плодів в Україні [монографія] / І.А. Сало. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 394 с.
10. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) [відп. за вип. І.І. Осипова]. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 379 с.
11. Мамчур Ф.І. Овочі і фрукти в нашому харчуванні / Ф.І. Мамчур – Ужгород: Карпати, 1988. – 201 с.
12. Шпичак О.М. Економіко-організаційні неузгодженості взаємовідносин у продуктових ланцюгах в умовах інфляційно-девальваційних процесів: напрями врегулювання / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2015. – №6. – С. 85-94.

МОНІТОРИНГ ЗАГРОЗ ІНТЕРЕСАМ СТОРІН ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

MONITORING OF THREATS TO INTERESTS OF PARTIES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

У статті розглянуто зміст моніторингу загроз інтересам сторін публічно-приватного партнерства. Запропоновано організаційний підхід до побудови відповідної моніторингової системи. Обґрунтовано, що для забезпечення узгодженості рішень та координації дій партнерів щодо використання комплементарних захисних механізмів необхідно забезпечити методичну сумісність їх різнорівневих моніторингових систем.

Ключові слова: загроза, захист, інтерес, моніторинг, партнер, публічно-приватне партнерство, система, фінансово-економічна безпека.

В статье рассмотрено содержание мониторинга угроз интересам сторон публично-частного партнерства. Предложен организационный подход к построению соответствующей мониторинговой системы. Обосновано, что для обеспечения согласованности решений и координа-

ции действий партнеров по использованию комплементарных защитных механизмов необходимо обеспечить методическую совместимость их разноуровневых мониторинговых систем.

Ключевые слова: защита, интерес, мониторинг, партнер, публично-частное партнерство, система, угроза, финансово-экономическая безопасность.

The article deals with content monitoring threats to the interests of the parties in public-private partnership. Proposed organizational approach to building an appropriate monitoring system. Proved that solutions to ensure consistency and coordination of partners on the use of complementary protection mechanisms necessary to ensure methodological compatibility of multi-level monitoring systems.

Key words: danger, defense, interest, monitoring, partner, public-private partnership, a system of financial and economic security.

УДК 334.012:351.746.1

Солодовник О.О.

к.е.н., професор кафедри фінансів та кредиту Харківський національний університет будівництва та архітектури

Постановка проблеми. Здійснення публічно-приватного партнерства (ППП) в Україні в умовах посилення внутрішніх і зовнішніх викликів та загроз актуалізує проблему забезпечення захисту інтересів його сторін. Для вироблення дієвих захисних механізмів особливе значення має оперативна та достовірна інформація про стан реалізації інтер-

есів партнерів та чинники, що формують загрози їх втіленню. Сформувані упорядкований потік фінансово-економічної інформації, що дозволяє ідентифікувати та оцінити загрози покликані системи моніторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання PPP широко висвітлюються в працях